

להיות מיוחד

פרקים מתוך "ילד הכרובית"
מאת יהונתן גפן

מ · ב · ו · א

היחידה **ילד הכרובית**¹ מדגימה עיסוק בטקסט ספרותי במטרה לעורר סקרנות ולעודד את המפגש עם הספר השלם² היחידה מציגה לתלמידים פרקים אחדים מתוך יצירה ספרותית גדולה. ההתייחסות ל"יש" (הפרקים שביחידה) מגבירה את הצורך לבדוק את ה"אין" (שאר פרקי הספר), ומאפשרת לעורר מודעות לתהליכים העוברים על הקורא במפגש שלו עם היצירה: שאלת שאלות, בדיקת רגשות, העלאת זיכרונות ואסוציאציות.

בכך בונה היצירה הספרותית את הכלים לחקור את עצמנו ואת הזולת, להגדיר שוב ושוב מי אנחנו, מי נוכל להיות ואיך יראה העולם, תוך כדי שימוש במגוון נקודות מבט שמטרתן לבחון מחשבות, אמונות ופעולות³.

יצירת עניין בקריאה והגברת המוטיבציה לקרוא אינן מספיקות לטיפוח קורא מיומן. יש צורך גם בשדרוג ההעדפות הספרותיות והיכולת ליהנות מהן.

ההתרחשויות **בילד הכרובית** לקוחות מעולמם המוכר של ילדים בני 8-9, והן מזמנות יצירה של קשרים בין מה שידוע לקורא ובין מצבים חדשים שהוא פוגש בטקסט. יכולת זו - חיבור בין הידוע לחדש - היא אחד המאפיינים הבולטים של הקורא המיומן⁴.

יעדי החינוך הלשוני הבאים לידי ביטוי ביחידה זו:

- הבנת קשרים (סיבות ותוצאות) בין אירועים שונים בעלילה בטקסט ספרותי;
- אפיון הדמויות שביצירה;
- הבחנה בביטויים שונים של הומור ביצירה;
- גילוי משמעויות מפורשות ומשתמעות ביצירה תוך זיהוי נושאים, רעיונות ומסרים;
- הבחנה בשימוש ייחודי במילים ובצירופי מילים;
- בניית הקשרים בין רכיבי הלשון (מילים, תופעות לשוניות) לבין אסטרטגיות של הבנה.

¹ יהונתן גפן, ילד הכרובית, הוצאת דביר, 1982.

² שורה של מחקרים של ה-National Research Center on English Learning and Achievement בשנות ה-90 וראשית שנות ה-2000 בדקו את המאפיינים של מורים שתלמידיהם מצליחים במיוחד בתחום השפה. אחד המאפיינים הוא כי מורים אלה מטילים על תלמידיהם מטלות ארוכות טווח רבות, יחסית, במקום שורה ארוכה של מטלות קצרות טווח. אחת מן המטלות הארוכות הטווח המוזכרות היא קריאת ספרים שלמים. (Allington 2002) בתוך סקירת מאמרים שערכה מרים פוזנר, ראש צוות עידוד הקריאה במטח, 2004.

³ Langer, J. (1995). Envisioning Literature – Literary Understanding and Literature Instruction. Teachers College Press & IRA

⁴ pt Pearson, P.D. & al. (1992). Developing Expertise in Reading Comprehension. In What Research Has to Say About Reading Instruction. IRA

תיאור היחידה

לעבודה ביחידה זו נבחרו כמה פרקים מהספר: "בספר הזה המשתתפים", "התחלה", "ילד מיוחד", "שיעור רגיל בכיתה רגילה", "משחק המחבואים", "העץ שר", "קדימה, דניאל!" והכריכה האחורית של הספר. כל פרק נדון בנפרד. חשוב מאוד שהמורים יקראו מראש את כל הספר כדי לקבל תמונה כוללת של האירועים ושל הדמויות.

שיקולים בבחירת הטקסט (הספר)

מאפייני תוכן: ילד הכרובית הוא מעין מעשייה אמנותית, סיפור בעל אופי פנטסטי. הסיפור מתאים הן לקוראים הצעירים והן למבוגרים, שכן יש בו כמה רובדי משמעות. הרובד הסיפורי-עלילתי מתאים לקוראים הצעירים, הרובד הסטירי-הגותי מתאים יותר לקוראים המבוגרים. הקוראים הצעירים יכולים בהחלט ליהנות מהרובד הסיפורי ולהזדהות עם דמויות הילדים שבו גם בלי לרדת לעומק הסטירי-הגותי.

הסיפור מתאר התרחשות שנמשכה שנה אחת בכפר הנקרא כפר-קטן. במרכז ההתרחשות – הילד דניאל, ילד רגיל אך מיוחד, אשר נענה להזמנתו של עץ הפיקוס הגדול שבמרכז הכפר לטפס עליו בזמן משחק מחבואים ולהתחבא בו. "מחבוא טוב מצאתי לי ואיש לא ימצא אותי כאן" אומר דניאל לעצמו, ומאותו רגע הוא נשאר על העץ ואינו יורד, על אף בקשותיהם, הפצרותיהם, ציווייהם ושידוליהם של הוריו וחבריו, של יתר אנשי הכפר ואפילו של ראש הממשלה. דניאל "מתחבא" על העץ במשך שנה בדיוק, מגדל כנפיים, ואז מתעופף ונעלם. במשך השנה הזאת הוא גורם לאנשי הכפר להשתנות ולחשוב אחרת על דברים שהיו ברורים להם לפני כן. באחת הפסקות האחרונות של הסיפור אומר המְסַפֵּר: "ואם אתם לפעמים מתעצבים אל לבכם משום שאתם רוצים להיות איפה שאתם לא – הביטו לשמיים ותראו אותו. אם מתערבים לכם בחיים ואומרים לכם מילים שאתם לא מבינים, ואם יש משהו שאתם רוצים מאוד, ואומרים לכם שתקבלו אותו רק כשתהיו גדולים – הביטו לשמיים ותראו אותו."

הסיפור עוסק בכמה ערכים – חירותו של האדם לחשוב ולהתבטא, זכותו להיות נאמן לעצמו ולרצונותיו, ובתהליך השתנות המוביל לצמיחה ולעצמאות. הסיפור מציג נקודת מבט מיוחדת על זכותם של ילדים להיות מיוחדים, וכפי שאומר דניאל, הדמות המרכזית בספר: "כל הילדים מיוחדים, עד שמתחילים להגיד להם לעשות כל מיני דברים שהם לא רוצים לעשות, ואז הם מפסיקים בבת אחת להיות מיוחדים, ונעשים רגילים."

מאפייני מבנה: בספר יש מגוון של מבנים: קטעי פרוזה וקטעי שירה, פרקים קצרים ופרקים ארוכים, איורים בשחור לבן ואיורים בצבע. לכל מבנה המקום המתאים לו בסיפור מבחינת ההתרחשות.

מאפייני לשון: הספר כתוב בשפה קולחת, בהירה ועכשווית. הכותב פונה ישירות אל הקוראים, ואף נותן להם הוראות מדי פעם, ואלה מזמנות שימוש נרחב בלשון ציווי. יש בספר חזרות רבות וניגודים גם של מילים וגם של צורות תחביריות. אלה משמשים אמצעי משיכה ושמירה על מתח בעת הקריאה.

הדגשים בתחום החינוך הלשוני

א. הפקת מידע גלוי ומשתמע מטקסט ספרותי (מאפייני הדמויות ומעשיהן, כוונת הכותב).
ב. הבחנה בתופעות מטה-לשוניות: המילים כאמצעי השפעה על הקורא (חזרה וניגוד, שמות הדמויות).

הדגשים בעיסוק בטקסט ספרותי

א. שימת לב למוטיבים אל-טבעיים כאמצעי ספרותי.
ב. מתן הזדמנות להזדהות עם ערכים, כמו חירות האדם לחשוב ולבטא את מחשבותיו.

הצעות להוראה

הצגת הקשר לנושא

מאז ומתמיד היה העיסוק בטקסט הספרותי בבית הספר היסודי אחד מעמודי התווך בו. הקריאה של ספרות יפה נועדה בעיקר להעניק חוויות אסתטיות במטרה להביא את התלמיד להבין טוב יותר את עצמו ואת הזולת.⁵

היצירה הספרותית עומדת בפני עצמה ואינה זקוקה להקשר לימודי. המשא ומתן בין הטקסט הספרותי לקורא מתנהל במישור ההתנסויות והחוויות האישיות והאסתטיות.⁶

אפשרויות להצגת הקשר ל"ילד הכרובית"

בשגרת ההתנהלות של כל כיתה קורות התרחשויות הקשורות ב"שוני" של תלמידים. מראה מיוחד, לבוש פחות מקובל, התנהגות יוצאת דופן וכדומה גוררים לעתים תגובות לא אהודות ולעתים אף תגובות מעליבות. מקרה מסוג זה יכול לשמש הקשר לעיסוק ביחידת לימוד זאת. אך כאמור, המפגש עם הטקסט הספרותי מספק את ההקשר של עצמו.

⁵ חינוך לשוני. עברית - שפה, ספרות ותרבות. תכנית לימודים לבית הספר היסודי הממלכתי והממלכתי-דתי. משרד החינוך, תשס"ג

⁶ The Reader the Text the Poem: The Transactional Theory of the Literary Work (Southern Illinois University, 1978, 1994)

מהלך ההוראה של הטקסט

6 הפרק "בספר הזה משתתפים"

6 קריאת הטקסט
7 הפקת מידע גלוי ומשתמע מהפרק

9 הפרק "התחלה"

9 קריאת הטקסט
10 הפקת מידע גלוי ומשתמע מהפרק
11 זיהוי אמצעי ספרותי - פניה ישירה אל הקורא

12 הפרק "ילד מיוחד"

12 הכנה לקריאת הטקסט
13 קריאת הטקסט
13 הפקת מידע גלוי ומשתמע מהפרק

15 הפרק "שיעור רגיל בכיתה גימל רגילה"

16 הפרק "משחק המחבואים"

16 הכנה לקריאת הטקסט
17 קריאת הטקסט

19 הפרק "העץ השר"

19 הכנה לקריאת הטקסט
20 קריאת הטקסט

21 הפרק "קדימה, דניאל"

21 הכנה לקריאת הטקסט
21 קריאת הטקסט

23 הכריכה האחורית של הספר

24 קריאת הטקסט
24 הפקת מידע גלוי ומשתמע מהפרק
24 יישום המיומנות של הפקת מידע מהכריכה האחורית

”בספר הזה משתתפים

דניאל - ילד מיחיד

...
תורים ומטילים.”

בתחילת הספר

קריאת הטקסט

בעמוד הפתיחה מופיעה רשימת שמותיהם של המשתתפים. רשימה זו פותחת צוהר ליצירתו של יהונתן גפן ולכלים הספרותיים והלשוניים שהוא משתמש בהם, כדי לחזק את המסר שלו. ברשימת השמות בולטת האסטרטגיה הספרותית-לשונית החושפת את הדרך שבה המספר מגלה לקוראיו פרטים על המשתתפים. הילדים יוכלו לגלות בעצמם (או בעזרת המורה) את ההתחכמות הלשונית שבשמות.

הרשימה כוללת כמה קבוצות של שמות:

- שמות שמבטאים את התכונה של הדמות ונגזרים מהשורש הרלוונטי:
רוקלה (על משקל רוחלה) - רכלנית הכפר; זזי - הילד שזז בלי הרף, חבר של דניאל

- שמות הנגזרים מתפקידי הדמויות: דוקטור דוק, הרופא, ששמו הוא קיצור המילה "דוקטור"; תוני - נער העיתונים, ששמו נגזר מהמילה "עיתון"; אדון טורט - בעל המגדנייה, ששמו בא מהמילה הגרמנית "טורט" (עוגה); ראשיק - ראש הכפר, ששמו הוא הקטנה או לשון חיבה למילה "ראש"; יחיהוא - ראש הממשלה, ששמו בא מן הקריאה "יחי"; אסוקלה - השוטר, ששמו מורכב מ"אסור"+"ל" - ההברות שבהן נפתחו כל המשפטים שיצאו מפיו. שמו יוצא דופן בכך שאינו נובע מהתפקיד עצמו, אלא מהדיבור שנובע מהתפקיד.

- השמות האחרים: גיורא וציפורה, הוריו של דניאל, שחיים בהרמוניה כמו שמותיהם המתחרזים; נפתלי - ילד מוזיקלי, חבר של דניאל (מדבר בחרוזים, מבין לרוחו של דניאל); סבא צבי - סבא של דניאל; המורה יוסף - מחנך כיתה ג ומנצח המקהלה; אריאלה - הילדה שדניאל והיא אהבו זה את זה.

ההתבוננות בשמות וההתחקות על ההבדלים בין הקבוצות הן פעילות של מְטָה-לשון⁷. פעילות של מְטָה-לשון מזמנת לתלמידים אפשרות להתייחס, בנוסף למשמעויותיה של המילה, גם להיבטים כמו תהליך היווצרותה והשתנותה, היא מפתחת את מודעותם לשפה ומרחיבה את האמצעים שברשותם להפקת מידע מטקסט כתוב.

הערה זידקטית: הכוונה לעורר מודעות למבנים בשפה ולא ללמד מונחים (מְטָה-לשון, תצורה, משקלים וכדומה).

לשיקול המורה איך להציג את הספר לפני הילדים, בהלימה לרמת הקריאה של הילדים בכיתה ולמאפייני הטקסט.

חשוב שבידי המורה יהיה הספר השלם. אפשר להציע לתלמידים לשאול את הספר בספרייה העירונית או בספריית בית הספר, וכך תלמיד שיסתקרן וירצה לקרוא עוד (אחרי השיעור) יוכל לעשות זאת. קריאה עצמית לא תפגע בהוראת המשך, אלא אף תגביר את יעילותה. חזרה על הטקסט והעמקה בו תגלה לתלמיד רבדים נוספים ביצירה ובהבנתו אותה.

הפקת מידע גלוי ומשתמע מהפרק

- קוראים את הפרק "בספר הזה משתתפים" (לשיקול המורה אם לקרוא בקול באוזני הילדים או לתת להם לקרוא קריאה דמומה או להכין מראש ילד לקריאה לפני הכיתה).
  - מפנים את הילדים לרשימת השמות ומבקשים לחפש שמות מיוחדים, מצחיקים, מוזרים.
- הערה זידקטית:** אמנם הדיוק בקריאה חשוב להבנת השמות (שחלקם אינם רגילים), אך **בכל זאת כדאי שהילדים יקראו בעצמם**, ותינתן להם ההזדמנות לחוות את חדות הגילוי של מאפייני השמות. כדאי לומר להם מראש ששימו לב לניקוד כדי שיוכלו לקרוא במדויק את השמות.
- אחרי הקריאה הילדים יספרו על הגילויים שלהם וינסו לפרש את הסיבות לשמות המיוחדים. את השמות שהילדים מעלים כותבים על הלוח בשלושה טורים (עדיין בלי כותרות) לפי הקבוצות: שמות שנגזרו מתכונה, שמות שנגזרו מתפקיד ושמות רגילים. בשלב הזה עדיין לא עוסקים בהכללה של השמות בכל קבוצה, אלא עוסקים בכל שם בנפרד. רק לאחר מיון כל השמות תיעשה ההכללה וייכתב שמה של כל קבוצה.

⁷ מְטָה - היא תחילית המצטרפת לשם של מדע או תחום דעת, ומציינת עיסוק בהם באופן ביקורתי, מנקודת מבט חיצונית או גבוהה יותר. מְטָה-לשון משמשת לדיון על הלשון, למשל: "כתבתי" - פועל בגוף ראשון בזמן עבר.

דוגמאות:

אם ילד הציג את השם זזי והבין שהוא נקרא כך כיוון שהוא זז כל הזמן, עומדים על כך שזו התכונה של בעל השם. מזהים את הקרבה בין השם לבין משפחת המילים: לזוז, להזיז, תזוזה, מזיזה.

כאשר הילדים מעלים את שמה של רוכלה מפנים את תשומת לבם לקרבה בכתוב של השם "רוכלה" ושל העיסוק "רכלנית", ומבקשים מהם לשער מה פשר הקרבה. השם אָסוּרְלָה - מבררים עם הילדים את הרכב השם ואת הקשר שבין השם לתפקיד.

השם יחיהוא - מורכב משתי מילים: יחי הוא. אפשר לדבר על שמות נוספים שמורכבים משתי מילים כמו: נתנאל, אורלי, יחיאל, עמיחי ועוד.

- שואלים את הילדים מה אפשר לחשוב על הסיפור לפי השמות האלה. מן הסתם תעלה ציפייה לסיפור מצחיק.
  - לאחר שהילדים מעלים את כל השמות המיוחדים מתבוננים בשמות שבכל טור ונותנים שם מתאים לכל קבוצת השמות שבטור זה. מכיוון שהילדים התבקשו לחפש רק שמות לא רגילים, מפנים אותם לשמות מהרשימה שלא הוזכרו עדיין (השמות הרגילים). כותבים את השמות בטור השלישי ונותנים שם גם לקבוצה זו.
  - ברשימת הדמויות בספר מופיעים גם שני כבאים, אופה, חלבן ועוד תושבים של כפר-קטן, שלא ניתנו להם שמות. שואלים את הילדים למה לדעתם לא ניתנו שמות לדמויות האלה.
- הערה זידקטית:** במהלך קריאת הפרקים כדאי לחזור ולבדוק את הקשר בין השמות לבין הופעתן של הדמויות בסיפור (אם יש קשר בין השם לפעולות או לתגובות של הדמות).

לכל אורך הספר מופיעים שמות, תיאורים ומצבים לא רגילים. התכלית של הפעילויות המתמקדות בשמות הלא-רגילים היא להפנות תשומת לבם של התלמידים לנוכחות הדברים הלא-רגילים בסיפור.

”התחלה

אם אתם עוברים בכפר שלנו

...

”הספור שלנו מתחיל ביום האחרון של הסתו.”

בעמוד 14 בספר

קריאת הטקסט

במשפט הראשון בפרק מופיע שם הכפר – כפר-קטן. השם, שאינו אופייני לשמות של יישובים במציאות, מרמז על אופיו של הסיפור, שיש בו אלמנטים לא ריאליסטיים. גם מבחינה לשונית שם הכפר יוצא דופן: יש בו שימוש בשם תואר (קטן), ולא בשם עצם פרטי (כמו כפר יהושע).

בהמשך המשפט הראשון המספר פונה אל הקוראים ומכוון את “מבטם” אל עץ הפיקוס העומד מול המגדנייה: “אם אתם עוברים בכפר שלנו... עצרו לרגע... עמדו לרגע והביטו... אם אספר לכם... תדעו מה כתוב... הסיפור שלנו... וכו’! הפנייה הישירה יוצרת תחושה של סיפור הנקרא בקול על ידי המספר עצמו, כאילו שאנחנו מאזינים לו ממש ברגע זה. במקומות אחרים בספר יש לפנייה הישירה פונקציות נוספות, למשל יצירת תחושת שותפות של המספר והמאזינים. מבחינה לשונית, הפנייה הישירה נעשית בגוף שני רבים (אתם) ובצורת ציווי רבים (עצרו, עמדו).

עתה, כשעיני רוחם של הקוראים כולם מופנות אל הפיקוס, המספר יכול לספר למה הוא מבקש את תשומת לבם של הקוראים:

”זה לא עץ פיקוס רגיל.

זה עץ פיקוס מיוחד.

עץ עם סיפור.

עץ מכושף.”

מבט מהיר מגלה את המדרג במספר המילים בתיאור: חמש מילים, ארבע, שלוש, שתי מילים. המדרג הכמותי הוא גם מדרג סמנטי: לא רגיל, מיוחד, עם סיפור, מכושף. המדרג יוצר מתח המגיע לשיאו בשתי המילים האחרונות: עץ מכושף.

הפקת מידע גלוי ומשתמע מהפרק

- קוראים את הפרק "התחלה" (לשיקול המורה אם לקרוא בקול באוזני הילדים או לתת להם לקרוא קריאה דמומה או להכין מראש ילד לקריאה לפני הכיתה).
  - שואלים את הילדים אם הם מכירים שמות יישובים שמתחילים במילה "כפר" (כמו כפר הנשיא, כפר יהושע, כפר ורדים).
  - קוראים את שם הכפר שבסיפור - כפר-קטן - ובודקים אם השם הזה דומה לשמות היישובים שהילדים הזכירו.
  - שואלים: האם אפשר לדעת מה גודלו של כל אחד מהיישובים שהוזכרו על פי שמו? עומדים על כך ששמות היישובים לא נקבעו על פי התכונה שלהם, כפי שאין רחוב ששמו "רחוב ארוך" או עיר ששמה "עיר צפופה". הרבה כפרים הם קטנים, ולכן השם "כפר-קטן" אינו שם שאפשר להשתמש בו כשם מזהה. השם "כפר-קטן" הוא שם יוצא דופן כמו שמות האנשים בכפר.
  - שואלים: האם לפי שמות הגיבורים ושם הכפר אפשר לשער אם לפנינו סיפור "אמיתי" או סיפור מסוג אחר, למשל מעשייה? מבקשים מהילדים להעלות השערות, ומשאירים את השאלה פתוחה לבדיקה בהמשך.
  - מציגים לילדים את איור עץ הפיקוס (עמוד 15 בספר) ואומרים: זהו איור של הכפר. מה הדבר הבולט ביותר באיור? מבקשים מהילדים לתאר את עץ הפיקוס, ולהתייחס למיקומו, לגודלו, לגזע ולענפים, לצפיפות העלים, לגודלם של בתי הכפר ביחס לפיקוס. כותבים את דברי הילדים על הלוח.
  - מבקשים מהילדים לקרוא את תיאור העץ בטקסט, מהתחלת הפרק עד המילים "ועל הגדר שלט".
  - עורכים טבלה בת 2 עמודות: עמודה ראשונה - פרטים משותפים על העץ המצויים גם באיור וגם בטקסט; עמודה שנייה - פרטים המצויים רק בטקסט. מבקשים מהילדים להשלים את הטבלה במחברותיהם.
- הערה דידקטית:** אפשר לערוך את הטבלה על הלוח - מורה ותלמידים - או לבקש מהתלמידים לערוך את הטבלה באופן עצמאי (בזוגות או בקבוצות קטנות) ורק אחרי כן לבדוק את התוצאה על הלוח. בדרך זו כל אחד מהתלמידים יכול לפעול בהתאם לרמת היכולת שלו בליווי תמיכה מתאימה: פעם מצד העמיתים העובדים אתו, ופעם מצד המורה, העורכת את ההשוואה על הלוח.
- לאחר השלמת הטבלה בודקים עם הילדים אילו פרטים משותפים לטקסט ולאיור, אילו פרטים יש רק בטקסט, ואילו פרטים יש באיור.

הפרטים המשותפים לטקסט ולתמונה - העץ גבוה, נמצא במרכז הכפר, מול המגדנייה, יש סביבו גדר. פרטים המצויים רק בטקסט - עץ מיוחד, עם סיפור, מכושף, על הגדר יש שלט. יתכן שבפרטים שנכתבו על הלוח יש גם התייחסות לגזע הרחב, לענפים ולעלים, ולגודל יוצא הדופן של העץ, שלא מופיעים בטקסט. אמנם אין בתמונה פרטים חדשים, אבל היא מדגישה מאוד את ממדיו הפנומנליים של העץ ואת היותו יוצא דופן בגובהו ביחס לבתי הכפר. תיאור זה יוזכר בפירוט בפרק "קדימה, דניאל".

- מבקשים מהילדים להביט במקום שבו נמצא תיאור העץ בטקסט: מהמילים "זה לא עץ פיקוס רגיל" עד "עץ מכושף". האם יש כאן משהו מיוחד במבנה של השורות? מציעים לספור את המילים בכל שורה. שואלים מה מיוחד בתיאור הזה ומהי השורה המיוחדת ביותר ("עץ מכושף"). מצביעים על כך שבכל שורה יש מילה אחת פחות, עד שמגיעים לתיאור המיוחד ביותר.

הצעה דידקטית: אפשר לחלק את הכיתה לארבע קבוצות. כל קבוצה קוראת שורה אחת בתיאור העץ. הקריאה נעשית בעוצמה יורדת משורה לשורה, מקריאה בקול רם במיוחד ועד ללחישה של המילים: "עץ מכושף".

- שואלים את הילדים מה לדעתם מוסיפה צורת הכתיבה הזו.

גם אם הילדים לא מגיעים בעצמם לרעיון שהשינויים במספר המילים יוצרים מסתורין וסקרנות, חשוב להרגילם לשים לב למבנה הצורני של הכתוב, לעריכה הגרפית של הטקסט על הדף, כיוון שלעתים יש להם משמעות מבחינת התוכן.

- חוזרים לשאלה שנשארה פתוחה: האם לפנינו סיפור "אמיתי"? האם הידיעה שיש בכפר - קטן עץ מכושף מתאימה להשערות שלנו על סוג הסיפור?
- שואלים: מה אנחנו יודעים ומה אנחנו לא יודעים אחרי קריאת הפרק "התחלה" - מה אנחנו יודעים על המקום? מה אנחנו לא יודעים על המקום? מה אנחנו יודעים על הזמן של הסיפור?

סיכום המידע: הכוונה לאסוף יחד עם הילדים את כל המידע שיש בפרק, למשל: שם הכפר הוא "כפר-קטן", יש בו עץ מכושף שסביבו גדר, על הגדר יש שלט. אנחנו לא יודעים מה כתוב בשלט. בשורה האחרונה של הפרק כתוב מתי **מתחיל** הסיפור - ביום האחרון של הסתו.

זיהוי אמצעי ספרותי - פנייה ישירה אל הקורא

- קוראים שוב את הפסקה הראשונה. במשפט הראשון כתוב: "אם אתם עוברים בכפר שלנו..." שואלים: למי הכוונה במילה: אתם? מי מדבר בקטע? אל מי הוא מדבר? מגיעים למסקנה עם הילדים שיש פה פנייה ישירה של המספר לקוראים. מבקשים מהילדים למצוא בפרק עוד מילים ומשפטים שפונים ישירות לקוראים. שואלים את הילדים איזו הרגשה נוצרת אצל הקוראים כאשר פונים אליהם בצורה ישירה?
- מבקשים מהילדים למצוא מה המספר אומר לנו לעשות, ולסמן את הפעלים שבהם הוא משתמש (עצרו, עמדו, הביטו).
- כדאי לומר לילדים שגם בהמשך יש מקומות שבהם המספר מדבר אל הקוראים בצורה ישירה או מביע את דעתו על מה שקורה בסיפור. אפשר לבקש מהילדים לשים לב לכך גם בקריאת הפרקים הבאים.

”ילד מיוחד

מְלַבֵּד שֶׁהִיא יֶלֶד מְיֻחָד

...

”זֶה קָרָה בְּשֵׁעוֹר רְגִיל, בְּכַתְּהָ גִּימְלֵי רְגִילָה.”

בעמוד 17 בספר

הכנה לקריאת הטקסט

הדבר הראשון שאנחנו שומעים על דניאל – שהיה מיוחד, אבל אנחנו לא יודעים במה ולמה. במשפט הבא מסופר שהיה ילד רגיל, שגר בבית רגיל בכפר רגיל. המילים "רגיל", "רגילים" וכו' חוזרות עשר פעמים בשמונה השורות הראשונות של הפרק. התופעה מעוררת תשומת לב מיוחדת, שכן איננו נוהגים להדגיש משהו שגרתי ורגיל. מכיוון שידוע לנו כבר שמדובר באנשים בעלי שמות משונים-מצחיקים, במקום מיוחד (כפר-קטן) ובעץ מכושף, נוצר מתח בין מה שכבר הוכרז כמיוחד למה שנראה רגיל. השורה השמינית נחתמת במילים – "...אבל היה לו חלום לא רגיל." במילה "אבל" מתחילות ההסתייגויות מה"רגיל":

ההסתייגות הראשונה – לא זו בלבד שלדניאל היה חלום לא רגיל, אלא הוא שמר זאת בסוד. הסוד מוסיף מתח לסיפור בכלל ולאישיות המיוחדת הנבנית כאן בפרט.

ההסתייגות הבאה – התיאור החיצוני של דניאל: "הוא נראה קצת מוזר".

בפסקה האחרונה הסיפור מתמקד במה שמיוחד בדניאל, ובשורות האחרונות נאמר בפירוש שדניאל היה ילד "שחבריו לכיתה צחקו עליו לעתים קרובות." למה צחקו? התשובה חד-משמעית. "משום שבאחד השיעורים הוא אמר למורה יוסף שהוא נולד בתוך כרובית."

במהלך ההוראה של הפרק נעסוק בשלושה נושאים לשוניים:

- שמות התואר "רגיל", "לא רגיל", "מיוחד" ו"מוזר" וכן "שקט", "רציני". המילים "לא רגיל", "מיוחד" ו"מוזר" שייכות לשדה סמנטי משותף.
  - התבנית של משפט זמן: כשכולם... הוא ...
  - מילת הניגוד "אבל".
- הילדים לא צריכים להכיר את שמות המושגים (שמות תואר, שדה סמנטי, וכדומה).

- מציינים את שם הפרק "ילד מיוחד" ושואלים: למה מתכוונים כשאומרים על מישהו שהוא מיוחד? כותבים את תשובותיהם של הילדים על הלוח ובודקים: האם רוב האפיונים שנזכרו הם חיוביים או שליליים? סביר להניח שהרוב יהיו חיוביים.
- שאלה נוספת: למה מתכוונים כאשר אומרים על מישהו שהוא מוזר? חוזרים שוב על הפעילות הקודמת. הפעם סביר להניח שהאפיונים יהיו שליליים.

דניאל מתואר במילים "מיוחד" ו"מוזר". בדרך כלל, למילה "מיוחד" יש קונוטציות חיוביות, ולמילה "מוזר" יש קונוטציות שליליות. פעילות ההכנה נועדה לחדד את רגישותם של הילדים לשתי מילים אלה ולהבחנה ביניהן. ב"ילד הכרובית" המספר משתמש בשתי המילים כמילים נרדפות, ללא הבחנה בדקויות של ההבדלים במשמעות.

- חוזרים ומפנים את תשומת לבם של הילדים לכותרת "ילד מיוחד" ואומרים להם שתוך כדי הקריאה ננסה להבין במה הוא (דניאל) מיוחד.
- כותבים על הלוח את המשפט מתוך הפרק: "דניאל היה תלמיד רגיל והיו לו חברים רגילים. אבל..."
- מבקשים מהילדים להשלים במחברותיהם את המשפט שיבוא אחרי המילה "אבל". כותבים על הלוח את הצעותיהם של הילדים. מעוררים את תשומת לבם לכך שהמילה "אבל" יוצרת ניווד בין מה שנכתב לפנייה למה שיבוא אחריה. אומרים להם לשים לב למשפט שאחרי המילה "אבל" בזמן קריאת הפרק.

מטרת הפעילות היא להדגים את התפקיד של המילה "אבל" בכלל ובטקסט בפרט. בקטע המילה "רגיל" חוזרת פעמים רבות, וכשהקורא מצפה להמשך התיאורים ה"רגילים" באה המילה "אבל" שקוטעת את רצף ה"רגילות" ויוצרת ציפייה לשינוי.

קריאת הטקסט

הפקת מידע גלוי ומשתמע מהפרק

- קוראים את הפרק "ילד מיוחד" (לשיקול המורה אם לקרוא בקול באוזני הילדים או לתת להם לקרוא קריאה דמומה או להכין מראש ילד לקריאה לפני הכיתה).
  - מזמינים את הילדים לתגובה ראשונה (באופן פתוח ולא מכוון).
- הערה זיזקטית:** בשלב זה כל תגובה מתאימה וראויה.

- מבקשים מהילדים לסמן על הטקסט שלפניהם את כל ההופעות של המילה "רגיל" בפרק (כולל צורת הרבים: רגילים, רגילות), עד המילה "אבל".
- מפנים את הילדים לסימונים שסימנו ושואלים: מה רגיל בחיים של דניאל?

בפעילות מגלים את האסטרטגיה הלשונית-ספרותית של חזרות רבות על מילה כדי להדגיש את ההיפוך בהמשך.

- מפנים את הילדים לחפש את הפעם הראשונה שמדובר בה על משהו לא רגיל.
- שואלים את הילדים: מה לא רגיל בחיים של דניאל (החלום)? מה אנחנו יודעים על החלום (שהוא לא סיפר עליו לאף אחד), ומה אנחנו לא יודעים על החלום (מהו החלום)?
- **הצעה זידקטית:** זו ההזדמנות להזכיר את תפקידה של המילה "אבל" שטופלה בפעילות ההכנה.
- מבקשים מהילדים לקרוא את הקטע מהמילים "במה עוד היה דניאל ילד מיוחד" ועד סוף הפרק. שואלים שאלות של מידע גלוי על צורתו החיצונית של דניאל ועל התנהגותו.

דוגמאות: במה דניאל היה מיוחד? איך הוא נראה? מתי הוא שתק?

הערה זידקטית: את המידע על התנהגותו המיוחדת אפשר להדגיש בעזרת פעילות בקבוצות של שישה ילדים. כל ילד בקבוצה מקבל רצועת נייר שכתוב בה חלק של משפט. דוגמה: על רצועה אחת כתוב: "כשכולם צחקו", על רצועה אחרת כתוב: "דניאל היה רציני" וכן הלאה. כל ילד קורא בקריאה דמומה את חלק המשפט שקיבל. ילד אחד בקבוצה קורא את חלק המשפט שלו בקול והילד שקיבל את החלק שמתאים להמשך קורא את החלק שלו. כך ממשיכים עד שמתקבלים שלושה משפטים. אוספים ללוח את המשפטים שהתקבלו ושואלים: מה היה מיוחד בהתנהגות של דניאל?

- קוראים שוב את המשפטים שמתארים את התנהגותו של דניאל (שלושת המשפטים שמתחילים ב"כש..."). מראים את המבנה משותף של כל המשפטים: כש... דניאל... מבקשים מהילדים לכתוב משפטים דומים על עצמם: כשכולם צועקים אני...; כשכולם צוחקים אני...; כשכולם עצובים אני...; ומשפט אחד נוסף על פי בחירתם: כשכולם... אני...

חשוב לומר לילדים שהמשפטים שלהם לא חייבים להיות הפוכים כמו אלו שהתייחסו לדניאל. ייתכן שילדים יכתבו שככולם צועקים גם הם צועקים. לאחר קריאת המשפטים אפשר להראות לילדים שאם חוזרת אותה הפעולה, כדאי להוסיף את המילה "גם".

- שואלים את הילדים איך לדעתם דניאל הרגיש בחברת הילדים.
- **הערה זידקטית:** כאשר דנים במידע משתמע מהטקסט חשוב לבקש מהילדים לחזק את טיעוניהם בדברים המופיעים בטקסט עצמו או מניסיונם האישי.
- מזכירים לילדים את השאלות ששאלנו בשלב ההכנה לקריאה, ובודקים: מה אתם חושבים על דניאל? האם הייתם רוצים להיות חברים שלו? האם הוא מעניין אתכם, מסקרן אתכם, מצחיק אתכם...?

”שֶׁעוֹר רְגִיל בְּכֶתֶה גִּימָל רְגִילָה

בְּכֶתֶה גִּימָל אוֹמְרִים לְיֻלְדִים

...

וְהֵם הַחֲלִיטוּ לְשַׁחַק בְּמִתְבוֹאִים.”

בעמוד 17 בספר

הצעה דיזקטית: אנחנו ממליצים לתת לילדים לקרוא פרק זה בעצמם. הפרק אינו הכרחי להמשך הפעילות ביחידה, אבל רצוי לקרוא אותו מכמה סיבות: יש בו הסבר לשם הספר "ילד הכרובית"; יש בו סיטואציה שמשתתפות בה הדמויות שהוצגו בפרק הראשון ואפשר להבין מהתנהגותן את שמן; הוא מציג את המיוחדות של דניאל ואת הנכונות שלו להמשיך ולהיות מיוחד אף אם הוא שונה מכל השאר.

הפרק ארוך יחסית לשאר הפרקים שביחידה זו, ולכן טוב לתת אותו לקריאה עצמאית שבה כל ילד יכול לקרוא בקצב שלו.

לאחר הקריאה אפשר לקיים עם הילדים שיחה קצרה על התוכן של הפרק ולשמוע תגובות והתייחסות לתכניו או לתחושות שהוא מעלה.

”משחק המחבואים

דניאל אהב להתחבא.

...
 ובפעם הראשונה בחייו שמע עץ פיקוס שר.

בעמוד 19 בספר

הכנה לקריאת הטקסט

בתחילת הפרק "משחק המחבואים" מוזכר שוב "החלום הבלתי רגיל" של דניאל: "אילו רק הייתי יכול להתחבא זמן רב במקום אחד...". בשלב הזה החלום לא נראה בלתי רגיל כל כך, ואכן בשורה השלישית המספר מביע את הרעיון הזה בהערות סוגריים מדומה: "מחשבות כאלה חולפות בראשיהם של ילדים רבים. הם נכנסים לארון השמיכות או מתחת למיטת ההורים, וחושבים: 'אולי כעת איעלם ואיש לא ימצא אותי? אולי מתחת למיטה או בתוך הארון מתחילה ארץ אחרת, נפלאה, ובה חיים חדשים לגמרי?'. יהיו ילדים שיזדהו עם ההערה הזו.

בהמשך מתוארת סיטואציה מוכרת של משחק מחבואים חברתי (לעומת הרעיון בפסקה הקודמת, שם ההיעלמות היא בין הילד לבין עצמו ומסיבות אחרות). רוב הילדים (הקוראים) משחקים במשחק, והתיאור יהיה להם מוכר.

תיאור המשחק עובר מהרגיל ללא-רגיל באפיזודת השיחה בין דניאל לעץ. כאן יש מעבר אל רובד פנטסטי של הסיפור. יחד עם זאת, כשדניאל שומע את העץ מדבר הוא שולל את האפשרות הפנטסטית, ממש כאילו היה המורה יוסף: "לא יכול להיות. עצים לא מדברים."

במהלך ההוראה של הפרק נפנה את הילדים גם לשימוש במשפטי "אילו הייתי..." (להבעת משאלות שלא מתגשמות) וגם לחרוזים מחויכים (שמונה - חשבונה).

- אומרים לילדים את שם הפרק הבא: **משחק מחבואים**. מעודדים אותם לשיחה מקדימה בנושא: שואלים מי מכיר את המשחק, איך הוא מתנהל ומהם חוקי המשחק (ייתכן שיש גרסאות אחדות למשחק, וכדאי לתת להן מקום וכמובן לגיטימציה), וכן שאלות המזמינות תשובות אישיות, למשל: עם מי אתם משחקים מחבואים? איפה? מה אתם מעדיפים - להתחבא או לחפש? וכד'.
- אומרים לילדים שבפרק מסופר על משחק מחבואים, ומבקשים מהם לחשוב במהלך הקריאה מה רגיל (ומוכר) בתיאור המשחק ומה לא-רגיל.
- **הצעה נוספת בכיוון אחר:** אומרים לילדים שבתחילת הפרק הבא מופיע המשפט הבא: **לְפַעְמִים הָיָה אוֹמֵר (דניאל) בְּלִבּוֹ: "אֵלֹהֵי רַק הֵייתִי יָכוֹל לְהִתְחַבֵּא זְמַן רַב בְּמָקוֹם אֶחָד..."** ומבקשים מהילדים לשער, על סמך היכרותם עם דניאל עד כה, איפה הוא היה רוצה להתחבא ומה היה עושה במקום מחבואו.
- כותבים על הלוח את המשפט "אילו רק הייתי יכול ל-----" ומבקשים מהילדים להמשיך את המשפט בנוגע לעצמם בעל פה או בכתב. הילדים ישמיעו בכיתה את משאלותיהם.

קריאת הטקסט

- קוראים את הפרק "משחק המחבואים" (לשיקול המורה אם לקרוא בקול באוזני הילדים, להציע לילדים קריאה דמומה, או להכין מראש ילד לקריאה לפני הכיתה).
- מציינים את הרכיבים הרגילים במשחק ואת אלו שאינם רגילים.
- **הערה זידקטית:** אפשר לציין את הרכיבים באמצעות הדגשה על תדפיס הפרק (צבע אחד - לרכיבים הרגילים; צבע אחר לרכיבים הלא רגילים), או בשיחה תוך הסתמכות על הטקסט. עבודה זו יכולה להיעשות בזוגות.
- משערים אם השיחה עם העץ התרחשה באמת או אולי זה חלום (שאלה כזו היא בעצם הקדמה לפרק "קדימה, דניאל" שמתחיל במשפט: **"זֶה כְּמוֹ הַתְּחֵלָה שֶׁל חֵלּוֹם, קִשְׁב דְּנִיאל"**).
- **הערה זידקטית:** השערה כזו יכולה לעורר שיחה על מציאות ופנטזיה בסיפורים בכלל, על האפשרי והלא-אפשרי, ועל הרגיל ושאינו רגיל - שמאפיין את הספר הזה.
- קוראים שוב את השיחה בין העץ לדניאל ומסבים את תשומת הלב ל'פינג-פונג' השיחתי: יש והעץ מגיב באופן ישיר לדניאל (תשובה לשאלה), ויש שהתגובה אינה ישירה.

- הצעות נוספות:

קוראים לפני הילדים את הקטע הבא מעמוד 19 בספר:

”מחשבות כאלו חולפות בראשיהם של ילדים רבים

...

ובה חיים חדשים לגמרי?”

- שואלים את הילדים האם מה שכתב המספר מתאים גם להם, ואילו יכלו לשוחח אתו או לכתוב לו, מה היו עונים על מה שהוא כתב.

הערה זידקטית: יש כאן הזדמנות לתלמידים לכתוב מכתב ממשי. הקשר אותנטי ומשכלל את יכולת ההבעה בכתב, כיוון שברור לכותב **אל מי** הוא כותב ו**מה** הוא רוצה להגיד. אפשר לבדוק את האפשרות לשלוח ליהונתן גפן את התייחסות הילדים לקטע זה או לאסוף התייחסויות נוספות במהלך ההוראה ולשלוח לסופר את כולן (“תגובות תלמידי כיתה ג... מבי”ס...לספר “ילד הכרובית”).

- יוצרים חרוזים: נפתלי הילד המוסיקלי משלב חרוזים בספירה שלו במשחק המחבואים. כדאי להציג את החרוז שמונה - חשבונה ולהצביע על כך ששינוי המילה יוצר הומור. מציעים לילדים ליצור חרוזים כמו אלו של נפתלי. אפשר לבחור במספרים אחרים.
- הערה זידקטית:** העיסוק בחריזה מתאים הן לפרק זה (נפתלי החורז) והן כהקדמה לפרק הבא שכולו מחורז (העץ שר).

”הַעֵץ שָׁר”

עֵלָה אֵלַי לְמַעַלָּה

...
”עֵלָה אֵלַי לְמַעַלָּה, קְדִימָה, דְּנִיאל!”

בעמוד 21 בספר

הכנה לקריאת הטקסט

שירו של העץ הוא השיר השני בספר, אך הראשון שמופיע ביחידת הלימוד. בספר כלולים כשלושים שירים, אמצעי ביטוי נוסף שהמספר מעמיד לרשות גיבוריו. השירים מציבים את הספר גם בתוך הז'אנר של מחזמר (סוגה בימתית וקולנועית שיש בה שירה, משחק, תנועה ומחול, תלבושות ותפאורה) או אוֹפֶרְטָה (סוג של אמנות במה הדומה לאופרה, אך היא עוסקת בנושאים פחות רציניים ועמוקים).

השיר של העץ הוא המשך החיזיון הלא-רגיל שהתחיל בפרק "משחק המחבואים", שבו העץ פונה אל דניאל ומשוחח אתו. בשיר אומר העץ לדניאל לטפס ולעלות למעלה. הפנייה מכילה פעלים בציווי שאפשר לפרש אותם באופנים שונים: הזמנה, הצעה, פיתוי, כישוף, ציווי - זו הזדמנות להצביע על שימוש בצורת הציווי.

• חוזרים על הפרק הקודם ובעיקר על השיחה בין העץ לדניאל.

עצה זיזקטית: חזרה יכולה להיעשות בשיחה משותפת, באמצעות שאלות מנחות, בע"פ, בכתב, בהצגת השיחה, בקריאה חוזרת של קטע השיחה, וגם באמצעות האיור של העץ המדבר (עמוד 20 בספר).

• מחברים בין הפרק הקודם לפרק החדש.

אפשר לקרוא את השורה האחרונה בפרק הקודם: "דְּנִיאל קָפָא עַל מְקוֹמוֹ וּבְפֶעַם הָרְאוּשׁוֹנָה בְּחַיָּיו שָׁמַע עֵץ פִּיקוּס שָׁר.", לנסות להסביר אותה או להציג אותה, אפשר להציג את העמוד של הפרק החדש ולתאר את מה שרואים טרם קריאה: טקסט קצר, שורות קצרות, 'בתים' - שהם צורה אופיינית לשיר.

קריאת הטקסט

- קוראים את השיר של העץ. מומלץ שהמורה תקרא את השיר קריאה ראשונה תוך הקפדה על הדגשת החרוזים ועל קריאה מוטעמת המדגישה את המשקל.
- שואלים מה העץ אומר לדניאל לעשות, ובאילו מילים הוא משתמש (עלה, טפס).
- **הצעה זידקטית:** זו הזדמנות להסביר (או להזכיר) לילדים שזו צורת הפועל שנקראת "ציווי" ולתת דוגמאות משיחות יומיומיות, מהוראות הכתובות בחלק מספרי הלימוד (פְתוּב, פְתבו, סְמַן...), וכיו"ב.
- שואלים: מה העץ אומר לדניאל לא לעשות.
- **הערה זידקטית:** כדאי לשים לב שהעץ אומר לדניאל מה לעשות, אבל גם מה לא לעשות. כאשר הציווי הוא בשלילה לא משתמשים בצורת הציווי אלא בצורת העתיד: אל תגיד, אל תסתכל.
- מחפשים רכיבים 'שיריים': חזרות על מילים, חזרות על משפטים, חרוזים.
- מציעים מנגינה לשיר של העץ (כתוב שהעץ שר) - איזו מנגינה מתאימה לשיר של עץ? איזה קול יש לעץ? האם לחלקים שונים בעץ יש קולות שונים...? אפשר להכין בקבוצות מופעים קצרים של שיר העץ, ולהציגם לפני הכיתה.
- בפרק הזה לא כתוב על דניאל. מזכירים מה עשה דניאל (לפי הפרק הקודם) בזמן שהפיקוס שר. משערים: מה דניאל חשב על העץ? מה הוא חשב על מה שהעץ אמר בשיר שלו? כותבים בשם דניאל תגובה לעץ (שיר, פתק, מכתב,...).
- **הערה זידקטית:** תכנון הכתיבה מחייב את הכותבים להתחשב בקוראים אפשריים ובמטרות הכתיבה, ובהתאם לכך לשקול דרכים שונות לפתיחת הטקסט, להצגת הנושא ולהפניית תשומת הלב של הקוראים לכל הכתיבה. אחרי שהתלמידים כתבו, מומלץ לבחור טקסט אחד מכל אחת מהסוגות שנבחרו (שיר, מכתב או הודעה), להציגם לפני התלמידים ולערוך השוואה ביניהם: כיצד כל סוגה משפיעה על הקורא, כלומר, מה "העבודה" שהיא עושה, ומתי כדאי להשתמש בכל אחת מהסוגות.

”קדימה, דניאל!”

”זה כמו התחלה של חלום

...
מחשבות גבוהות בצמרת העץ.”

בעמוד 21 בספר

הספר בנוי בדרך מיוחדת: המילים האחרונות של כל פרק משמשות ככותרתו של הפרק הבא. עד כה, אי אפשר היה להראות זאת לילדים, כי הפרקים שהוצגו אינם רצופים. כעת, כששלושה פרקים נקראים ברצף – “משחק המחבואים”, “העץ שר” ו”קדימה דניאל” – אפשר להצביע על התופעה ולהדגימה. הפרק “קדימה, דניאל” הוא האחרון שהכיתה תעסוק בו באופן אינטנסיבי, ואפשר לשקול אם להמשיך לקרוא את הספר כסיפור בהמשכים, או להמליץ לילדים לשאול אותו בספרייה ולקרוא בעצמם.

הכנה לקריאת הטקסט

- קוראים את הכותרת “קדימה, דניאל” ושואלים: מי אומר את המשפט הזה? מבקשים לשער מה צפוי בהמשך. האם על סמך מה שאנחנו יודעים על דניאל אפשר לשער מה דניאל יעשה?

קריאת הטקסט

- קוראים את הפרק (לשיקול המורה אם לקרוא בקול באוזני הילדים, להציע לילדים קריאה דמומה, או להכין מראש ילד לקריאה לפני הכיתה).

- מבקשים מהילדים לקרוא שוב את הפסקה הראשונה בפרק. מתבוננים שוב בתמונה של עץ הפיקוס בעמוד 15 בספר, ושואלים: איך התמונה ממחישה את מה שכתוב בקטע?
הערה דידקטית: יש בקטע זה מידע חדש שלא הופיע בפרק "התחלה". בפרק זה נוספו בטקסט תיאור של העלים ושל הענפים, ותיאור מראה הבתים ביחס לעץ - מידע שגילו הילדים באיור שבעמוד 15 בספר.
- מראים לילדים שהמשפט המסיים כל פרק הוא שם הפרק הבא. כדאי לבקש מהילדים לקרוא את המילים האחרונות בשירו של העץ, ואת הכותרת של הפרק "קדימה, דניאל", ולבקשם למצוא את הקשר. אחר כך אפשר להפנות את הילדים לסוף הפרק "משחק המחבואים", ולבדוק אם המספר השתמש גם כאן באותה שיטה.

אמצעי זה תורם לרצף הקריאה וליצירת הקשר בין הפרקים. כבר במשפט האחרון של כל פרק הסופר מעורר בנו מחשבה מה יהיה בפרק הבא, ששמו הוא המשפט שקראנו.

תשומת לב לאמצעים מסוג זה משכללת את היכולת של הקורא לגלות רבדים שונים בטקסט הספרותי המאפשרים לטקסט "לעזור" לקורא בקריאתו.

- מפנים את הילדים לסוף הפרק "קדימה, דניאל", קוראים את שלוש המילים האחרונות ומבקשים לשער מה יהיה שם הפרק הבא, שלא נמצא כרגע בידי הילדים.
- אפשר לבקש מהילדים לשער מה יסופר בפרק הבא.

”ילד הכרובית

לילדים שאוהבים סיפורי אגדה

”...
אולי אתם כבר לא ילדים.”

הכריכה האחורית של הספר

בחלק זה קוראים את הכיתוב שעל הכריכה האחורית של הספר ומשוחחים על תפקידו של כיתוב אחורי בספרים. משווים בין המידע שידוע לנו מן הטקסט שקראנו לבין הפרטים הכתובים על הכריכה.

המידע שכבר ידוע לנו:

1. אופיו של הסיפור כסיפור אגדה – בפרק “התחלה” עסקנו בשאלה אם הסיפור הוא אמיתי או מסוג המעשייה. השארנו את השאלה פתוחה וחזרנו אליה שוב בהמשך. כאן אנחנו מקבלים אישור להשערותינו.

הערה: בכריכה הראשית של הספר כתוב שמדובר במעשייה ובכריכה האחורית כתוב שזהו סיפור אגדה. אין צורך להיכנס להבדלים במינוח.

2. פרטים על הגיבור ועל המקום שידועים לנו מתוך הסיפור: מסופר על ילד שנולד בכרובית, הסיפור התרחש במקום שנקרא “כפר קטן”. בכיתוב שעל הכריכה מדובר על כפר קטן באמת ולא מסופר שזהו שמו של הכפר. כמו כן, יש פה אישור להשערה שלנו שכפר קטן הוא מקום מיוחד.

3. פרטים על העלילה הידועים לנו מן הקריאה בגוף הסיפור: יודעים שהילד עלה על העץ. מידע חדש: הילד לא רוצה לרדת מהעץ; אם לאנשים בכפר מתחשק לומר משהו הם שרים אותו.

מבחינת המבנה: הפסקה הראשונה כתובה בצורה של סיפור. מהאמצע מתחילות השאלות, שמטרתן לסקרן את הקוראים.

הערה: בתחתית גב הספר מופיע מידע על הסופר, יהונתן גפן. המידע אינו מעודכן. מידע עדכני כדאי למצוא באינטרנט, למשל: הספרייה הווירטואלית של מטח (<http://lib.cet.ac.il>), פריט מספר 7066 או 10639.

קריאת הטקסט

הפקת מידע גלוי ומשתמע מהכריכה האחורית

- קוראים את הכיתוב שעל הכריכה האחורית. בודקים מה מתוך מה שכתוב על הכריכה כבר ידוע לנו מהפרקים שקראנו, ומהו המידע החדש שמתגלה כאשר קוראים את הכיתוב שעל הכריכה.
- מבקשים מהילדים לקרוא את השאלות המופיעות בכריכה, ושואלים מה לדעתם המטרה של שאלות אלה.

יישום המיומנות של הפקת מידע מהכריכה האחורית

- עבודה עצמית או בקבוצות - בוחרים ספר שעדיין לא קראו (מספריית הכיתה או שמביאים מהבית). קוראים את הכיתוב על הכריכה האחורית ובודקים:
  - מבחינת התוכן: על מה מסופר בספר, מיהן הדמויות?
  - מבחינת מבנה הספר: מה מכיל הספר - סיפורים קצרים או סיפור אחד?
  - מהו סוג הסיפור - סיפור אגדה, סיפור שיכול להיות אמיתי, ספר מתח, הרפתקאות?
  - איך מה שכתוב על הכריכה מסקרן את הקוראים לקרוא את הספר כולו?
  - האם יש מידע על המחבר של הספר?
- הצעה נוספת לתלמידים אוהבי קריאה - אפשר להציע לכתוב כיתוב לכריכה אחורית של ספר שהם קראו.